

Apžvalga

Terminologijos srities žinių poreikis nuolat auga. Ji tapo neatsiejama globalaus skaitmeninio turinio kūrimo ir plėtros strategijos dalimi. *Valstybinės kalbos politikos 2018-2022 metų gairėse* pažymėta, kad parengta nemažai pirminių skaitmeninių kalbos išteklių (skaitmeninių žodynų, tekstynų, terminynų, duomenynų) ir pagrindinių kalbos analizės priemonių (morfologinių požymių nustatymo ir generavimo, rašybos tikrinimo įrankių), sukurta sudėtingų internetinės kalbos paslaugų (mašininis vertimas, kirčiuoklė, teksto anotavimas, įvairios paieškos tekstynuose, šnekos atpažintuvas bei sintezatorius ir kt.), sukurta lietuvių kalbos ontologija, lokalizuota nemažai kompiuterinių programų ir įrankių. Tačiau lygiavertei mokslo žinių sklaidai globalioje informacinėje erdvėje itin svarbi adekvati lietuviškos specialiosios terminijos plėtra. Todėl tarp kitų svarbių mūsų valstybinės kalbos politikos uždavinių yra ir nuostata spartinti lietuvių terminijos tvarkybą, skatinti terminologinę veiklą valstybės institucijose, mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo įstaigose.

Išteklių identifikavimo, aprašymo, klasifikavimo, prieigos teikimo ir bibliotekų informacijos sistemų valdymo terminija, grindžiama tarptautiniais standartais, aktuali ne tik bibliotekininkų profesinei bendruomenei. Ji kuriama lietuvių kalba, o tai įgyja milžinišką reikšmę užtikrinant skaitmeninę kalbų lygybę. Specialiosios terminijos duomenys yra labai paklausūs dėl sukuriamos didelės pridėtinės vertės mašininio vertimo ar kitų sparčiai besivystančio dirbtinio intelekto programų ir paslaugų rinkoje. Terminologija – fundamentinė bibliotekininkystės tyrimų kryptis, tiesiogiai susijusi su praktinės veiklos realijomis, ir žymia dalimi su teorinių šio mokslo koncepcijų raida. Kartu ji yra ir itin patogi priemonė bibliotekininkystės turiniui valdyti, keisti, plėsti, integruoti į kitas artimas mokslo sritis. Tačiau bibliotekininkystės terminus vis sudėtingiau identifikuoti globaliuose terminijos tinkluose. Nauji informacinių technologijų bei kompiuterinės lingvistikos įrankiai šiuo metu leidžia sukurti ir suvaldyti daugiakalbius didžiųjų terminologinių duomenų srautus. Tinkamai sutvarkyta ir standartizuota terminija grindžiamos visos informacijos sistemos, o jų kokybę dažnai nulemia pasirinkti terminologijos šaltiniai. Kai specialiųjų žodynų, tezaurų, ontologijų bei kitų terminografijos įrankių kūrimas ir darninimas įgavo ypatingos reikšmės aukštos pridėtinės vertės intelektinių žinių ekonomikoje, tikslingas tinkamų terminologijos šaltinių pasirinkimas, nuolatinis jų atnaujinimas ir technologinė kontrolė tapo viena aktualiausių bibliotekininkų profesinės terminijos darninimo problemų.

Modernioji bibliotekininkystė tapo viena iš labiausiai standartizuotų bei reglamentuotų veiklos sričių, kurios leksiką iš esmės sudaro nuolat naujinamos tarptautinių standartų, vadovų, reglamentų bei taisyklių redakcijos. Didžiausią įtaką pastarųjų metų bibliotekininkystės terminijos raidai turėjo itin išaugę šios srities normų bei teisės dokumentų srautai: Tarptautinės bibliotekų asociacijos ir institucijų federacijos (IFLA) standartų ir gairių, kitų tarptautinių organizacijų dokumentų vertimai sudaro greičiausiai kintančių terminologinių duomenų aibę su naujais tarptautinės integracijos poreikiais bei galimybėmis (žr. <https://www.lnb.lt/informacijos-mokslu-specialistams/norminiai-ir-teises-dokumentai-bibliotekininkui/ifla-standartai-ir-gaires/>). Tai ypatingas bibliotekininkystės terminografijos savitumas, priverčiantis ją judėti tuo pačiu informacinių technologijų greitkelio, reikalaujantis adekvačių kompetencijų, technologijų ir išteklių. Todėl bibliotekininkų profesinės terminijos apimtis ir turinys globaliuose informacijos tinkluose bei sistemose tampa vis labiau aktualus ne tik pačiai profesinei bendruomenei, bet ir tų sistemų vartotojams. Bibliotekose generuojami labai sudėtingi teoriniai ir technologiniai procesai nematomi vartotojų, todėl dalykinės terminijos tvarkybą itin reikalinga bibliotekų paslaugomis besinaudojančios visuomenės švietimui. Kurdamos kultūros turiniu grįstas inovatyvias technologijas, paslaugas ir produktus, bibliotekos siekia prisidėti prie visaverčio lietuvių kalbos vartojimo globaliuose informacijos ir žinių tinkluose, gausinti specialiuosius kalbos ir terminijos išteklius, kurių poreikį apsprendė Lietuvos Respublikos Seime 2020 m. spalio 13 d. nutarimu (Nr. XIII-3324) patvirtintos [Lietuvių kalbos plėtros skaitmeninėje terpėje ir kalbos technologijų pažangos 2021–2027 metų gairės](#).

Šiuolaikine aktualia terminija grindžiama Lietuvos nacionalinės bibliotekos administruojama Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema LIBIS, virtuali skaitmeninio kultūros paveldo informacinė sistema *e-Paveldas*, lietuviškoji terminija plačiausiai matoma per Europos kultūros paveldo skaitmeninę platformą *EUROPEANA*, dalyvaujant kitose tarptautinėse programose, kuriant išskirtinės vertės

informacijos ir šaltinių tvarkybos priemonės bei metodikas (žr. [Skaitmeninio turinio ženklavimo žinynas ir įrankis](#)), publikuojant užsienio šaltinių vertimus, leidžiant ir remiant profesinę literatūrą lietuvių kalba. Bibliotekininkams vis dažniau tenka pirmiesiems identifikuoti ir tiksliai aprašyti naują spausdintinį ar skaitmeninį teksto, garso, vaizdo ar integruotą išteklių, testuoti naujas duomenų bazes ar kitų informacinių sistemų papildomas funkcijas bei įrankius, priimti svarbius su jų įsigijimu ar prenumerata susijusius sprendimus, siūlyti naujas paslaugas. Todėl jiems tenka kurti šios srities terminus, kurie, be abejonės, turi būti aprobuoti kalbininkų ir žinomi bibliotekos paslaugų vartotojams. Kiekvieno tiriamo dalyko terminologinis aiškinimas nėra vien enciklopedijų, terminų žodynų ar standartų rengėjų prerogatyva. Skirdami savo žinias, laiką ir dėmesį terminų kūrimui ar jų sampratų tikslinimui, visų pirma atliekame būtiną tų reiškinių mokslinę analizę. Būdama visavertė mokslinės komunikacijos institucija, Lietuvos nacionalinė biblioteka pastebima savo inovatyvia ir rezultatyvia terminologine veikla.

Lietuvių bibliotekininkystės terminijos raidoje šiuo metu išskiriami keli svarbūs etapai (daugiau informacijos galima rasti [Lietuvių bibliotekininkystės terminologijos raida ir tvarkyba : nuo ištakų iki 1989 metų](#)).

- I. Nuo sąvokų lietuvių kalba rašytos šaltiniuose atsiradimo iki 1918 m. Pvz., K. Sirvydo parengtame ir 1620 m. Vilniuje išleistame lenkų-lotynų-lietuvių kalbų žodyne *Dictionarium trium linguarum* identifikuota virš 100 žodžių, įvardijančių knygą ir skaitybą.
- II. 1919-1940 metai profesinės terminijos susiformavimo laikotarpis.
- III. 1941-1986 - profesinės terminijos tikslingo formavimo laikotarpis (rusų k.) įtakoje. Pvz., Pirmasis bibliotekininkystės terminų žodynas Izidoriaus Kisino sudarytas [Bibliotekinės ir bibliografinės terminologijos](#) aiškinamojo lietuvių–rusų kalbų terminų žodyno pirmasis sąsiuvinis 1956 m.
- IV. 1986-2000 metai - pirmasis profesinės terminijos *Reformacijos* laikotarpis, susijęs su ideologinių bei kalbinių paradigmu kaita atgavus Nepriklausomybę ir savarankišku bibliotekininkų profesinės terminijos lietuvinimu.
- V. Nuo 2001 metų prasidėjo antrasis profesinės terminijos *Reformacijos* laikotarpis, susijęs su esminiu informacinių technologijų poveikiu globaliems bibliotekų praktinės veiklos ir teorinių sampratų pokyčiams, kuriuose svarbiausią vaidmenį atliko anglakalbiai profesinės informacijos šaltiniai bei norminiai dokumentai ir standartai.

Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje nuosekli sisteminė bibliotekininkystės terminijos analizė atliekama nuo 1986 metų, kai Mokslinių tyrimų skyriuje įkurtas Terminologijos sektorius tapo šios srities terminologinių duomenų identifikavimo, registravimo, tyrimo ir teikimo visuomenei centru. Jo iniciatorius Vytautas Rimša suformavo keliems dešimtmečiams aktualias strategines veiklos kryptis: tirti, gryninti, turtinti ir norminti savo srities profesinę kalbą; valyti iš kitų kalbų į ją plūstelėjusias svetimybės; rengti bibliotekininkystės ir bibliografijos enciklopedinius žodynus; dalyvauti tarptautinių aiškinamųjų ir verčiamųjų profesinių terminų žodynų sudarymo veikloje; leisti Lietuvos bibliotekininkystės ir bibliografijos enciklopedijas; kurti, įteisinti ir įdiegti šalyje nuolat veikiančias bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos vartojimo bei profesinės kalbos ugdymo sistemas (žr. [19]97, [Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija](#), p. 16–17).

Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje sukaupta unikali šios srities žinių ir duomenų bazė leidžia bibliotekininkystės terminijos tvarkybą plėtoti keliomis kryptimis: bibliotekininkų profesinės terminijos identifikavimas, kontekstinė ir lyginamoji analizė bei sisteminimas; terminologinių duomenų kūrimas, terminų vertinimas bei aprobavimas, terminų standartizacija, naujos redakcijos terminų žodynų rengimas; terminų darninimas su nacionalinio bei tarptautinio lygmens specialybe reglamentuojančiais dokumentais; sunormintų terminų skelbimas; terminų integravimas į kitus Lietuvos bei užsienio ar tarptautinius leksikografijos šaltinius bei duomenų bazes, bankus, tekstynus ir duomenynus (žr. [Terminografijos plėtos kryptys Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje](#)). Bibliotekininkystės terminijos plėtra leksikografijos, standartizacijos ir mokslinių tyrimų kryptimis vykdoma remiantis susistemintais Lietuvos bei kitų šalių ir tarptautiniais terminologijos duomenimis. 1990–1999 metais, suvienijus Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Lietuvių kalbos instituto (kalbos redaktorius St. Keinys) ir Vilniaus universiteto specialistų bei mokslininkų pastangas, pavyko išleisti keturis aiškinamojo [Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminų žodyno](#) sąsiuvinis, kuriuose buvo abėcėline sisteminė tvarka pateikti 2237 terminai su apibrėžimais: Sąs. 1: Katalogavimas;

[Katalogų ir kartotekų sistema](#) / aut. Nijolė Kolesinskienė (518 terminų); [Šas. 2: Dokumentas; Leidinys ; Leidyba](#) / autorės: Nijolė Kolesinskienė, Auksė Balsienė (561 terminas); [Šas. 3: Bibliografija](#) / aut. Violeta Černiauskaitė (340 terminų); [Šas. 4: Bibliotekos fondai](#) / autoriai Nijolė Bliūdžiuvienė, Vytautas Rimša (826 terminai).

Šio žodyno pagrindu 1994 m. parengtas pirmasis Lietuvoje nacionalinis terminų standartas, o per kitus ketverius metus – dar septyni standartai (sunorminti 663 terminai su apibrėžimais). Originalieji terminų standartai neteko galios 2008 m., kai Lietuvos standartu buvo priimtas tarptautiniam standartui tapatus LST ISO 5127:2008. Informacija ir dokumentavimas. Aiškinamasis žodynas" (ISO 5127:2001. Information and documentation – Vocabulary), kuriame su paaiškinimais buvo pateikta 1090 antraštinių terminų bei jų atitikmenų anglų ir prancūzų kalbomis. 2017 m buvo išleista gerokai papildyta 2-oji šio dokumento redakcija anglų kalba (*ISO 5127:2017 Information and documentation – Foundation and vocabulary*) ir galime naudotis šio standarto vertimu į lietuvių kalbą (*LST ISO 5127:2019. Informacija ir dokumentavimas. Pagrindai ir aiškinamasis žodynas : pakeičia LST ISO 5127:2008*). Prieiga prie terminų [Lietuvos standartizacijos departamento terminų duomenų bazėje](https://lsd.lrv.lt/lt/standartu-terminu-baze) (<https://lsd.lrv.lt/lt/standartu-terminu-baze>).

LIETUVOS STANDARTIZACIJOS DEPARTAMENTAS
NACIONALINĖ STANDARTIZACIJOS INSTITUCIJA

NAUJIENOS   ELEKTRONINĖ STANDARTŲ PARDUOTUVĖ / KATALOGAS   TERMINŲ BAZĖ   STANDARTŲ PROJEKTAI KOMENTARAMS   STANDARTIZACIJA

TERMINŲ BAZĖ

Terminų bazė

Terminų paieška:

Terminas: ieškoti tokio žodžių junginio

Kalba:

Standartas:

Rengėjas:

ICS:

Leidimo metai: Nuo iki

Aprobuota:

Tinkamumo kategorija:

Šiuo metu tai išsamiausias suvestinis informacijos ir dokumentavimo norminės terminijos aiškinamasis žodynas, kuriame susisteminta virš 2 tūkstančių terminų su apibrėžtimis. Šiame standarte ekspertams pavyko suderinti 207 tarptautinių standartų bei 150 kitų norminamųjų dokumentų įvairiakalbę terminiją. Šis dokumentas, iš dalies atlikdamas bendros apžvalgos, tinklo ir aiškinamojo žodyno, kuriuo grindžiami atskiri standartai, funkciją, gali tapti itin naudingas gerai suformuluotų ir praktikai tinkamų apibrėžčių šaltinis. Tarptautinė ekspertų grupė, kurios sudėtyje dalyvauja ir Lietuvos standartizacijos technikos komitetas LST TK 47. *Informacija ir dokumentavimas* daug dirbo siekdami, kad standartas taptų patogia, greitai prieinama ir visapusiška pagalbine priemone tiems, kurie naujai ateina dirbti į įvairias dokumentavimo bei informacijos sritis, todėl stengtasi sukurti aiškią ir lengvai suprantamą šio dokumento struktūrą. Joje kryžminių nuorodų, pastabų, numeracijos ir kitų žymiklių pagalba tarpusavio priklausomybės bei pavaldumo ryšiais susieta ir susisteminta terminija tokių sričių kaip: bibliotekininkystė, archyvistika, tekstų dokumentavimas, redagavimas, medijų dokumentavimas, spausdinimas, leidyba, garso ir vaizdo dokumentų rengimas, muziejnininkystė, dokumentų konservavimas ir kitos su duomenų, informacijos ar žinių apdorojimo technologijomis bei teisiniais dalykais susijusios sritys.

Standarte **LST ISO 5127:2019. Informacija ir dokumentavimas. Pagrindai ir aiškinamasis žodynas** pateiktos tokios terminų ir sąvokų sistemos:

Komunikacija ir informacija

Kalba ir terminologija

Ženkliai, rašto ženklai ir simboliai

Rašto sistemos ir transkripcija

Duomenų rūšys

Veiksmai su duomenimis

Skaitmeninis duomenų apdorojimas

Duomenų pateikimas duomenų bazėse

Objektai, duomenų laikmenos, dokumentai

Objektų ir dokumentų vertės

Dokumentų intelektinės kūrybos procesai

Su dokumentavimu susijusių tyrimų sritys

Dokumentavimo įstaigos

Dokumentavimo srities profesijos ir funkcijos

Numeravimo sistemos, identifikatoriai, jungiamieji elementai

Paslaugos dokumentams gauti

Informacijos ir dokumentavimo organizacijų fondai

Rinkinių tipai

Fondų rinkinių planavimas, plėtra ir komplektavimas

Dokumentų ir duomenų analizė, pateikimas ir turinio aprašymas

Aprašymas ir katalogavimas

Aprobuotieji kreipties elementai

Antraštės

Turinio analizė ir turinio aprašymas

Indeksavimas ir indeksavimo rezultatų įvertinimas

Tezaurai ir jų elementai

Klasifikacijos ir jų elementai

Saugojimas

Sudėstymas ir išdėstymas lentynose

Paieška ir išrinkimas

Informacijos ir dokumentų naudojimas

Prieiga prie informacijos

Paslaugos

Naudojimosi tyrimai ir veiklos matai

Dokumentų priežiūra

Su saugojimu susijusių medžiagų savybės

Dokumentų gamybos ar konservavimo procesai

Dokumentų pažeidimų rūšys

Dokumentų pažeidimus sukeltantys veiksniai

Konservavimo priemonės

Teisiniai informacijos ir dokumentavimo aspektai

Literatūrinė, meninė ir pramoninė nuosavybė

Autorių teisės

Privatumas ir duomenų apsauga

Tarptautinės standartizacijos organizacijos interneto naršyklės platformoje *ISO Online Browsing Platform* (Prieiga per internetą: <https://www.ISO.org/obp>) 2022 m. pabaigoje buvo galima rasti 266 704 įvairių tarptautinių standartų terminus anglų kalba su apibrėžimais bei kontekstine informacija. Rekomenduojame ieškoti naujausių mūsų srities terminų su apibrėžimais anglų ar prancūzų kalba pagal įvairius paieškos požymius: dalykinę sritį (Informacijos technologijų (Information technology – 82 746 terminai), nes sektoriuje jų daugiausia, rengėjus (technikos komitetas Informacija ir dokumentavimas (TC 46 Information and documentation – 2 332 terminai iš 192 šiuo metu galiojančių tarptautinių standartų.

ISO Online Browsing Platform (OBP) Search Search results x

82,746 results for [ ] Orientation: [ ] [ ] ALL LANGUAGES v

Terms & Definitions Information technology, graphics and photography

Standards	 Implementation-Parameters The following quantities, referred to in this standard by name, whose values are implementation-defined:- see 5.3.10.5 - 5.3.11
Collections	ISO 8485:1989, 5.3.10.4
Publications	Available in: EN
Graphical symbols	
Terms & Definitions 82871	 part number unique alphanumeric designation assigned to an object in a manufacturing system [SOURCE: ISO 22745-2:2010, 22.4, modified — Notes to entry have been removed.] ISO 8000-2:2022(en), 3.13.4 Available in: EN
Country codes	
Language >	
Committees >	
Technical sector v	
Information techno... 82871	 Error CorrectingCode ECC A mathematical algorithm yielding check bytes used for the detection and correction of errors. ISO/IEC 11321:1992(en), 4.15 Available in: EN
Publication year >	
Type of standard >	

Specialiosios terminijos standartizacija tapo aktualiausia pastarųjų metų Nacionalinės bibliotekos terminologinio darbo dalimi, nes bibliotekų veiklą reglamentuojančių dokumentų šaltiniai nuolat augo. Bibliotekinės terminijos standartizacija apima terminų standartų ir ne terminų standartų terminų skyrių ar specialių sąrašų kūrimą, kuriuose pateikiami svarbiausieji atitinkamos dalykinės srities terminai su apibrėžimais, suderintais su Lietuvos standartizacijos departamento Terminologijos komisija ir aprobuotais Valstybinės lietuvių kalbos komisijos. 2022 m. pabaigoje LST TK 47 „Informacija ir dokumentavimas“ kompetencijai priskirta beveik 200 Lietuvoje galiojančių tarptautinių standartų. Technikos komitetas išsiskiria ekspertine veikla šiose srityse:

informacijos ir dokumentavimo terminų standartizavimas;
dokumentų valdymo standartizavimas;
metaduomenų standartizavimas;
bibliografinių formatų standartizavimas;
leidybinių duomenų standartizavimas;
identifikavimo ir numeracijos sistemų standartizavimas;
skaitmeninimo ir skaitmeninio turinio prieigos valdymo standartizavimas.
2022 m. buvo išleistas [Lietuvos informacijos ir dokumentavimo standartų žinynas](#), kuriame pirmą kartą lietuvių kalba pateikta išsamiausia anotuota bibliografinė informacija apie beveik 200 tarptautinių šios srities standartų su *Tarptautinių standartų, išverstų į lietuvių kalbą, antraščių pagalbinę rodyklę* ir *Standartų nuorodinių žymenų rodyklę*, sudaryta patogiai paieškai po Lietuvos bei užsienio informacijos duomenų bazes. Turime naujos redakcijos *Lietuvos Respublikos Standartizacijos įstatyme* (Suvestinė redakcija, 2020) įtvirtintą galimybę tapti aktyviais šių reikšmingų procesų subjektais, o ne tik pasyviais standartizacijos produktų bei paslaugų vartotojais. Tai ypač aktualu lemiant esminius profesinės veiklos bei technologijų ir terminijoje fiksuotų žinių pokyčius, svarbius kompetencijų ugdymui.

Bibliotekininkams aktuali terminija yra norminama ir kituose Tarptautinės standartizacijos organizacijos Lietuvos nacionaliniuose komitetuose: LST TK 81 „Kultūros vertybių išsaugojimas“ (44 standartai), LST TK 90 „Žmogiškųjų išteklių ir žinių valdymas“ (38 standartai), LST TK 4 „Informacinės technologijos“ (927 standartai) ir kituose.

Tarptautine terminija remiasi dauguma bibliotekų veiklos sričių : katalogavimo ir išteklių aprašo, saugojimo ir duomenų valdymo, skaitmeninimo, administravimo, paslaugų, veiklos ir poveikio vertinimo, statistikos bei visi informacijos technologijų procesai. Turime lietuvišką tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo taisyklių terminiją (žr. [ISBD: tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas](#)) bei kompiuterinio katalogavimo UNIMARC formato terminiją (žr. [UNIMARC autoritetinių įrašų sudarymo vadovas](#), [UNIMARC bibliografinių įrašų formato glausta versija](#), [UNIMARC autoritetinių įrašų formato glausta versija](#), taip pat galime toliau plėtoti IFLA sukurto pavyzdinio bibliotekų modelio lietuvišką terminiją .(žr. [IFLA pavyzdinis bibliotekų modelis: Konceptinis bibliografinės informacijos modelis](#)). Be to, bibliotekininkų nuolatiniame akiratyje yra ir kita svarbi tarptautinė metaduomenų standartų terminija: „Išteklių aprašo ir prieigos“ (Resource Description and Access, RDA). Šis specialusis metaduomenų standartas jau yra išverstas į ispanų, italų, katalonų, kinų, latvių ([Resursu apraksts un piekļuve \(RDA\)](#)). Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/katalogizacijas-noteikumi>), norvegų, suomių, prancūzų, vokiečių kalbas. Amerikos bibliotekininkų draugija išleido specialų šio metaduomenų standarto žodyną RDA (Resource Description and Access) Glossary. – Chicago : ALA editions, 2021. – 280 p. - ISBN 978-0-8389-9487-0).

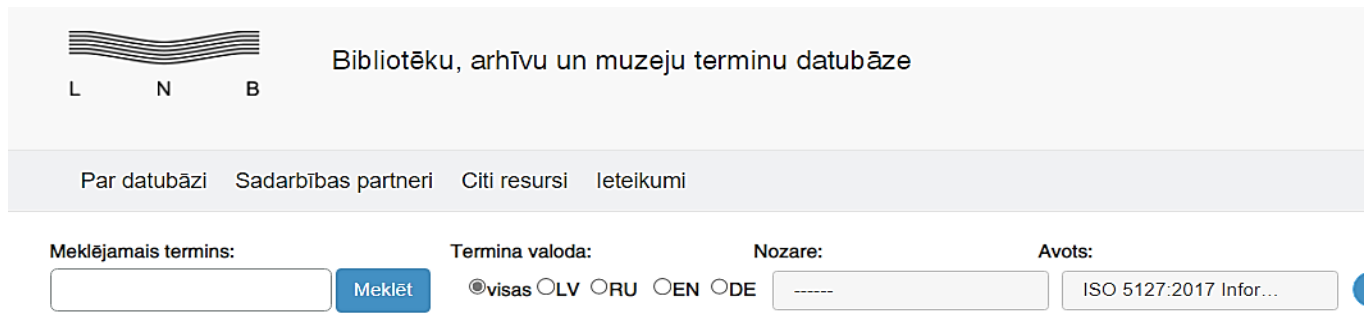
Standartizuotos terminijos ir sąvokų reikšmių kontrolinio žodyno taisyklingas vartojimas yra būtinas, kai teikiame metaduomenis semantiniame saityne. Terminais turtingose bibliotekose kuriamos ir valdomos dalykų apribotų kreipties elementų duomenų bazės, tezaurai, žinių ontologijos ir klasifikacijos sistemos, kurias vėliau naudoja dauguma kitų pasaulio bibliotekų ir duomenų saugyklų su turinio valdymo informacinėmis sistemomis. Tarp jų didžiausios JAV Kongreso bibliotekos Dalykinimo sistema/ Rubrikynas ([Library of Congress Subjects Headings, LCSH](#)), kiti specializuoti kontroliniai žodynai [Controlled vocabularies](#), plačiausiai bibliotekose naudojama ir išversta į daugelį pasaulio kalbų, Universalioji Dešimtainė Klasifikacija, UDK ([Universal Decimal Classification, UDC](#)) - tarptautinė žinių bibliografinė klasifikacija taip pat nuosekliai verčiama ir atnaujinama Lietuvoje, JAV Getės instituto Meno ir Architektūros tezauras ([Art & Architecture Thesaurus ONLINE](#)). Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija IFLA skelbia dažniausiai naudojamų tokių sisteminių žodynų sąrašus [Vocabularies related to Genre/Form: an ongoing compilation](#).

Išskirtinis šiuolaikinės bibliotekininkystės terminologinis aspektas – daugiakalbių šaltinių gausa, nulemta būtinybės naudoti ir versti į nacionalines kalbas tarptautinius standartus ir kitus žinytus, pvz., tarptautinio katalogavimo terminų žodyno ([Multilingual dictionary of cataloguing terms and concepts \(MulDiCat\)](#)) vertimo bei sampratų subtilybes galima studijuoti 27 kalbomis, tarp jų ir lietuvių. Daugiakalbę bibliotekų aplinką vis dažniau iliustruoja specialūs kitakalbiams skirti pagrindinių sąvokų ir terminų žodynėliai, pvz., Australijos bibliotekininkų parengtas frazynas 49 kalbomis ([MULTILINGUAL LIBRARY SIGNAGE](#)), kuris gali pagelbėti bibliotekos lankytojams užsisakyti reikiamas knygas ar gauti kitas paslaugas jų nacionaline kalba. Dauguma jų turi integruotus mašininio vertimo įrankius įvairiomis kalbomis. Vis dėlto, absoliuti dauguma profesinės literatūros verčiama iš anglų kalbos.

Dažniausiai naudojamas, cituojamas ir bibliotekininkams rekomenduojamas aiškinamasis profesinių terminų žodynas anglų kalba yra ODLIS ([Online Dictionary for Library and Information Science](#)). Jame abėcėlės seka pateikta apie 6 tūkstančiai tarpusavio nuorodomis sujungtų terminų su paaiškinimais ir iliustracijomis bei kitos naudingos medžiagos interneto šaltinių. Palyginimui, 2004 m. spausdintame žodyno variante buvo pateikta 4200 terminų.

Latvijos nacionalinės bibliotekos administruojamoje bibliotekoms, archyvams ir muziejams aktualių terminų duomenų bazėje ([Bibliotēku, arhīvu un muzeju terminu datubāze](#)) apie 2240 įrašų latvių, anglų, rusų ir vokiečių kalbomis, joje taip pat integruota kelios dešimtys tarptautinių standartų, o bibliotekoje taip

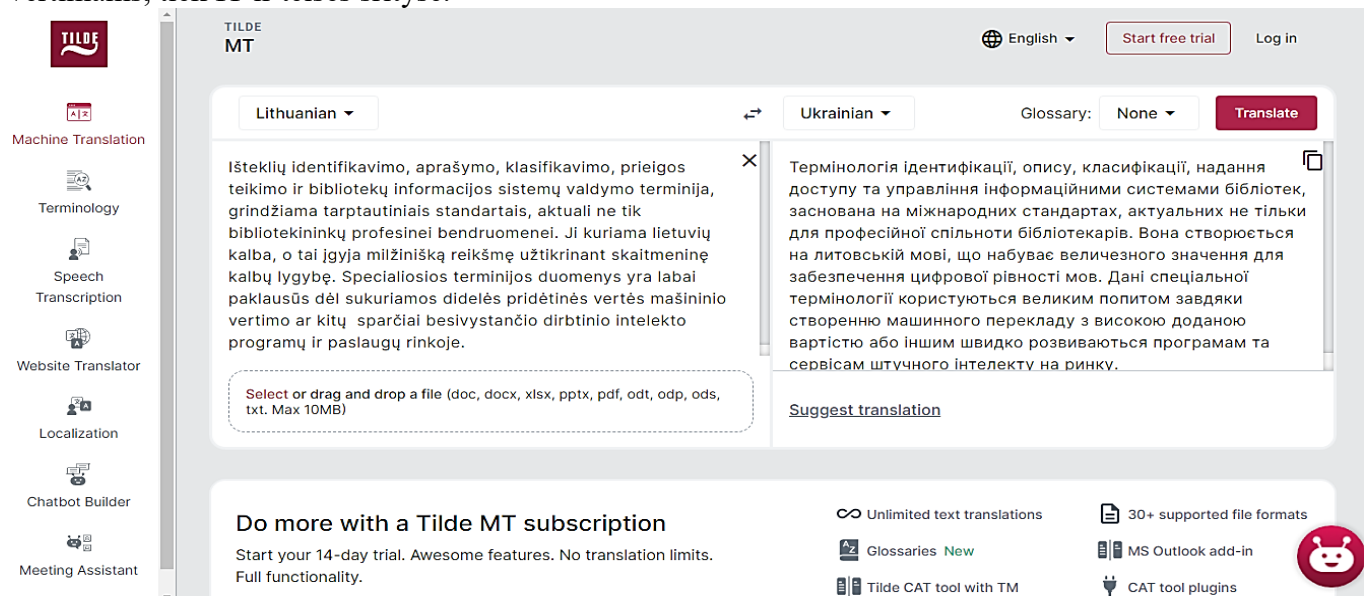
pat aktyviai veikia profesinės terminijos tvarkybos centras (žr. [The development of library sector terminology in Latvia and problems and solutions for translating RDA standard terms](#)).

Atrastie termini

(zinātnisks) raksts
aboutness
abridgement
abstract
access point
accession
accession list
accession register

Latvijos nacionālajā bibliotēkoje kasmet organizuojamos mokslinės konferencijos bibliotekininkystės ir gretimų sričių terminijos problemoms aptarti (*Konferencijos „Bibliotēku nozares un saskarnozaru terminoloģija: vēsturiskais un mūsdienų aspekts“ prezentācijas*). Informācijas, kompiuterijos ir kitų specialių sričių terminijos ištekliai suregistruoti Latvijos daugiakalbiame terminų duomenų bazių suvestiniame kataloge *Terminų kolekcijos*, kuriame yra 97 savarankiški įvairios apimties ir laikotarpio terminijos ištekliai, pvz., *Bibliotēku fondi un katalogi. Terminoloģiska vārdnīca* (1993), Angļu-latvių-rusų ir vokiečių kalbų poligrafijos terminų žodynas (*Latviešu-angļu-vācu-krievu poligrāfijas un izdevējdarba terminu vārdnīca* (1995), Muziejininkystės terminų žodynas *Muzeoloģijas terminu vārdnīca* (1997) ir kiti šaltiniai, taip pat susieti su Europos vertimų išteklių portalu IATE, Europos terminų tezauru *EuroVoc* ir *Microsoft* žodynu. Terminologinių duomenų paieškai, valdymui ir analizei patogiu naudoti Latvijoje kalbos technologijų lyderės kompanijos *Tilde* sukurtus įrankius *Tilde Terminology* (Prieiga per internetą: <https://term.tilde.com>), kurie susieti su didžiausiais bei specializuotais daugiakalbiais terminologijos ištekliais ir paslaugomis, kuriomis naudojasi nemažai Europos Sąjungos institucijų. "Tildės" mašininio vertimo technologija (2019 m. konkurso už geriausią angļu-lietuvių mašininio vertimo sistemą nugalėjo) padeda modernizuoti Vilniaus universiteto viešai prieinamą mašininio vertimo platformą, kuri suteikia galimybę atlikti vertimus į lietuvių, angļu, rusų, vokiečių, prancūzų ir lenkų kalbas tiek bendriems vertimams, tiek IT ir teisės srityse.

Toms Bergmanis ir Mārcis Pinnis. 2022. *Nuo nulio iki gamybos: Baltijos ir Ukrainos mašininio vertimo sistemos, skirtos padėti pabėgėliams*. *Baltic Journal of Modern Computing*, t. 10 (2022), Nr. 3, 271–282.

Estijos nacionalinės bibliotekos terminų duomenų bazėje [Raamatukogusõnastik](#) yra 5270 aktualūs bibliotekininkams bibliografijos, knygotyros, bibliotekininkystės, informacijos mokslų ir technologijų terminai su apibrėžimais estų kalba ir nuorodomis į normatyvinės profesinės literatūros šaltinius bei atitikmenimis anglų, vokiečių, suomių, prancūzų ir rusų kalbomis su aiškinamųjų sąvokų ir dalykų iliustracijomis.

The screenshot shows the Raamatukogusõnastik website interface. At the top, there is a navigation bar with the acronym 'R.A.A.M.A.T.U.K.O.G.U.S.Õ.N.A.S.T.I.K.' and a language selection menu with options: 'avaleht | eesti | english | deutsch | suomi | français | русский | abi | saada kiri termin@nlib.ee'. Below this is a search bar with the text 'sõna' and a dropdown menu for 'keel' set to 'eesti'. A search button labeled 'Otsi' is next to it. Below the search bar, there is a checkbox for 'Täpne vaste'. The main content area displays search results for the term 'meediaratuur' in Estonian. It lists translations in English ('media library'), German ('Bibliothek eines Medienunternehmens'), and French ('bibliothèque du secteur de la communication'). To the right, there is a section titled 'seletus:' (definition) which describes 'meediaratuur' as a combination of media and publishing, including organizations like news agencies, publishing houses, and media companies. It also lists ISO standards: 'et: EVS-ISO 2789:2014', 'en: EVS-ISO 2789:2014', 'fr: ISO 2789:2013, https://www.iso.org', and 'de: ISO 2789:2003, http://www.din-term.din.de'. At the bottom of the page, there is a footer with the text 'Autoriõigus Eesti Rahvusraamatukogu 2018'.

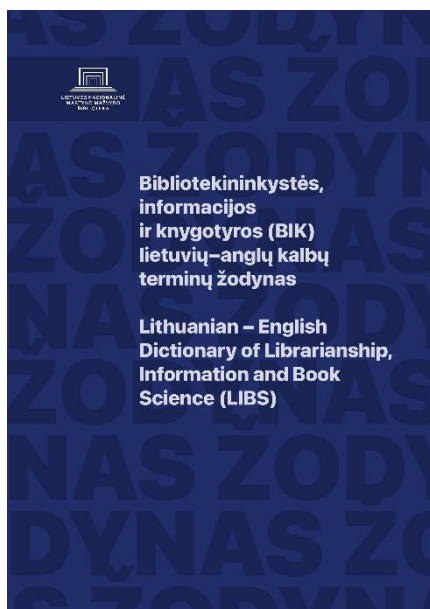
Estijoje nuo 2006 metų vystomos įvairios bibliotekininkų profesinės kalbos ugdymo programos, o jas koordinuoja Bibliotekininkų draugijos Terminologijos taryba. Bendra iniciatyva kasmet rengiamos profesinės kalbos dienos, seminarai, skelbiami kalbos ugdymo priemonių konkursai, atliekami kiti papildomi terminologijos vartotojų tyrimai, o kiekvieną rudenį organizuojamų kalbos seminarų paskaitų medžiaga publikuojama Estijos nacionalinės bibliotekos ir Bibliotekininkų draugijos tinklalapiuose (žr. *Oskuskeelepäevad*. Prieiga: <https://www.nlib.ee/oskuskeelepaev>).

Įvairių terminų šaltinių identifikavimas tapo aktualus, kai bibliotekininkystės ir informacijos, o juo labiau knygotyros ir leidybos sričių žodynų, žinynų, enciklopedijų bei kitų terminijos išteklių skaičius ir įvairovė didėja, todėl pasirinkti tinkamus bei patikimus informacijos šaltinius tampa vis sudėtingiau. Susisteminta pagal tipus ir kalbas informacija apie naujausius Lietuvos bei užsienio leksikografijos šaltinius pateikta bibliografijos sąrašė „[Bibliotekininkystės, knygotyros ir informacijos mokslų terminų žodynų bei enciklopedijų anototas bibliografijos sąrašas su nuorodomis į šaltinius](#)“

Bibliotekininkystės terminijos tvarkymas vyksta informacijos greitkelyje su abipusiu judėjimu dviem kryptimis: naujų terminų atsiradimo bei senųjų sunykimo. Duomenų bazėse ir terminyнуose šis procesas itin spartus, o dažnai ir nepastebimas. Todėl kiekvieno naujo žodyno pasirodymas, tai svarbus įvykis, fiksuojantis autentišką profesinės terminijos situaciją. Kiekvienas conceptualus terminų žodynas yra ne tik būtina šiuolaikinės terminijos norminimo ir darninimo priemonė, bet ir leksikos paveldo kūrinys, kuriame išsaugoti kalbos faktai. Net ir turėdami didžiulę įvairių terminijos norminimo priemonių bei būdų įvairovę, specialistai vėl ima labiau vertinti tęstinę ir nuoseklią terminų žodynų rengimo kokybę. Terminams yra keliami didžiuliai reikalavimai, prilygstantys tikslųjų mokslų formulių darybai. Vertindami kiekvieną naujai sukurtą terminą, privalome atsižvelgti į jo kalbinį taisyklingumą, t. y. į tai, ar jis atitinka leksines, morfologines, darybines, sintaksines ir fonologines normas, taip pat į jo vienareikšmiškumą, aiškumą, nuoseklumą, tikslumą, stilistinį neutralumą, ekonomiškumą, darybinį patogumą, pastovumą ir savos kalbos prioritetus. Terminų žodynų darybos principai taip pat leidžia suformuoti tam tikrą specialiosios kalbos terminų sistemą. Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje sukauptų terminologinių duomenų viešinimui buvo

pasirinktas dvikalbio Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK) lietuvių-anglų kalbų elektroninio terminų žodyno formatas (žr. [Terminologinių duomenų tvarkybos modelis: Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros terminų žodynas](#)). Žodyno formatas leido transformuoti terminologinėje duomenų bazėje sukauptus duomenis, paverčiant juos terminais, apbruoti ir pateikti sunormintą aktualių bibliotekininkams 10 000 terminų rinkinį bei pratęsti bibliotekoje leksikografinio darbo tradicijas. Šiuo metu bibliotekininkų profesijos istorinis tęstinumas autentiškai ir nuosekliai fiksuojamas daugiakalbės terminijos šaltiniuose, o terminų žodynuose suregistruojami tam tikro laikotarpio susisteminti tikslūs profesinės kalbos duomenys. Dar svarbiau atkreipti dėmesį į tai, kad raštijos tvarkymas bibliotekose pačiu tiesiausiu keliu buvo ir tebėra susijęs su žodyno istorija ir apskritai, - mokslo žinių klasifikavimu bei sisteminimu. Pavyzdžiui, *Bibliotekininkystės* terminą pirmą kartą pavartojo vokiečių bibliotekininkas Martin Schrettinger (*Handbuch der bibliothek-wissenschaft, besonders zum gebrauch der nicht-bibliothekare*, Vienna 1834). Todėl ir šio termino istorija gausi interpretacijomis ir faktografija atsekama jau kelis šimtmečius, kai pradėtos leisti specialios enciklopedijos ir terminų žodynai. Bibliotekininkų profesijos istorinį tęstinumą dar kartą patvirtinome ir išleidę [Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros \(BIK\) lietuvių-anglų kalbų terminų žodyną](#) (Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.51740/mp.52>).

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Nijolė Bliūdžiuvienė
Vytautas Jonas Valiukėnas

Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK)
lietuvių-anglų kalbų terminų žodynas
Lithuanian – English Dictionary of Librarianship,
Information and Book Science (LIBS)

10 000 lietuviškų terminų su atitikmenimis anglų kalba
ir anglų-lietuvių kalbų rodykle

Vilnius, 2021

Šis atvirosios prieigos dvikalbis lietuvių-anglų kalbų terminų žodynas gali atlikti ne tik visas verčiamojo žodyno funkcijas šiuo metu, kai įsivyravo anglakalbiai profesinės literatūros šaltiniai. Jis gali būti labai universaliai panaudojamas pagal informavimo, studijų ir edukacijos, mokslinės ir tarptautinės komunikacijos, sklaidos ar kitus profesinės veiklos ar savišvietos poreikius. Elektroninis žodynas PDF formatu patalpintas Nacionalinės bibliotekos Mokslo leidinių [Metodologijos paskyroje](#), taip pat jį galima atsisiųsti iš šios bibliotekos [Terminologijos darbu](#) svetainės. Geras žodynas turi pasižymėti struktūros griežtumu, kad kiekvienu jo fragmentu galima būtų naudotis kaip tam tikros sistemos elementu. Dauguma terminų žodynų tarp kitų mokslinės informacijos šaltinių išsiskiria tuo, kad juose laikomasi vieno iš esminių leksikografijos principų, t. y. pateikiama maksimali informacija minimaliomis priemonėmis. Žodynai, žinynai, vadovai ir vadovėliai patenka tarp svarbiausių norminamųjų kalbos veikalų, kurie šiuo metu, sparčiai diegiant lietuvių kalbą į informacines technologijas, įgyja ypatingą reikšmę ir vertę. Jų rengimas priskiriamas mokslo taikomiesiems tyrimams. Nacionalinėje bibliotekoje kaupiami terminologiniai duomenys ir jų analizė leidžia teigti, kad išgyvename patį intensyviausią technologijų ir specialiųjų žinių kaitos laikotarpį, t. y. terminai su fiksuotais turinio pokyčiais yra būtini, kai turime nuolat augantį ir kintantį profesinės veiklos turinį. Nuoseklus turimos terminijos aruodų atvėrimas tinkama ir patogia forma tampa itin aktualus visoms nuolat spartėjančių informacinių technologijų kaitos paliestoms bibliotekininkystės sritims.

2005–2006 metais 1740 sunormintų terminų iš Nacionalinėje bibliotekoje parengto *Bibliotekininkystės ir bibliografijos aiškinamojo terminų žodyno* buvo įtraukti į didžiausią šiuo metu atviros prieigos terminų banką [EuroTermBank](https://www.eurotermbank.com). Dalyvaudamos šiame projekte, Baltijos valstybės įgavo pirmąsias didžiųjų terminologijos duomenų tvarkybos pamokas, taikant vienodą metodiką ir standartus, sukuriant ir įgyvendinant susietųjų duomenų technologiją bei procedūras. Duomenų ekonomikos požiūriu terminologijos duomenys tapo itin vertingi dėl jų siejamumo bei daugkartinio panaudojimo galimybių kituose šaltiniuose. 2022 m. Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro iniciatyva tarptautinis [EuroTermBank](https://www.eurotermbank.com) duomenų bazių tinklas pasipildė 11 lietuviškų terminų rinkinių, tarp kurių pateko 10 000 terminų iš Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK) lietuvių-anglų kalbų terminų žodyno (2021) - *Lithuanian-English Dictionary of Librarianship, Information and Book Science (2022)*. Tinklas [EuroTermBank](https://www.eurotermbank.com) yra susietas su kitais nacionaliniais ir ES terminų bankais, tad Europos terminija sutelkta vienoje vietoje, taip pat visiems sudaryta galimybė lengvai pasiekti terminus ir jais dalintis. Jame šiuo metu yra 16 048 271 terminai 45 kalbomis (2022 m. gruodis). Šis federacinis tinklas yra unikalus terminologijos ekspertų iš įvairių Europos institucijų darbo rezultatas. Jį sukūrė ir palaiko Latvijos kalbos technologijų bendrovė „Tilde“. Jame sutelkti gausiausi daugiakalbiai bibliotekoms, archyvams, muziejams ir kitoms paveldo institucijoms aktualios terminijos rinkiniai:

Bibliotēku un arhīvu terminu kolekcija [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/945>

Muuseumitöö terminibaas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/888>

Raamatukogusõnastik. Prieiga per internetą: <https://www.eurotermbank.com/collections/878>; *Termbase for library and information science*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/410>

Termbase for information technology and computing [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/411>

Lexicon of Industrial and Intellectual Property [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/303>

MAOTAO - Ontology for Museum Domain and Applied Arts. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/653>

MUSO - Ontology for Music. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/655>;

Music Terms Dictionary In Foreign Languages. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/337>

KAUNO - Finnish Ontology for Fiction. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.eurotermbank.com/collections/651>

Vienas terminologinės veiklos kokybės vertinimo rodiklių – jos tęstinumas. Nes tik nuosekliai kaupiami duomenys, išteklių ir žinios gali turėti tvarios įtakos profesinės terminijos analizei, kūrimui bei tvarkybai. Tęstinumas leidžia sukurti ne tik kiekybinį duomenų pranašumą, kuris šiuo metu įgyja vis didesnę vertę, bet ir pasinaudoti įvairesniais terminijos tvarkybos ir analizės metodais. Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovės Astos Mitkevičienės nuomone, terminijos išteklių vertę nulemia jų kokybė, reguliarus atnaujinimas, pasiekiamumas, konsolidavimas, atvirumas, standartizuota struktūra ir formatai ([Lietuviški terminų rinkiniai europiniame kontekste: federacinis tinklas „Eurotermbank“](#)). Šiuo metu Nacionalinėje bibliotekoje rengiama *Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK) lietuvių-anglų kalbų terminų žodyno* antroji papildyta ir pataisyta laida, administruojamoje terminologinių duomenų bazėje 15 200 terminų, pradėtas kaupti specialusis biblioterapijai aktualių sąvokų duomenynas, siekiant sudaryti aiškinamąjį žodyną. Duomenynas yra labai patogi priemonė bibliotekininkystės teorinių sampratų, įvairių greitai kintančių ar naujų sričių bei technologinių sprendimų patirčių kalbinės išraiškos įvairovei fiksuoti. Duomenyne galėtų tilpti nesunkiai administruojama ir patogi vartotojui duomenų bazė su integruotais daugialypės terpės šaltiniais, kaip tai yra padaryta, kuriant [Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyną](#) su integruotu lietuvių kalbos naujažodžių tartuvu. Tai itin tikslinga, kai taip sparčiai kinta ir turtėja mūsų profesinė terminija. Svarbiausia šiuolaikinio duomenyno ypatybė, kad jis kuriamas specialistų

ir teikiamas vartotojams kaip nebaigtinė, nuolat besikeičianti, t. y. aktuali ir bendromis pastangomis tvarkoma, o dažnai ir išlaikoma, terminų faktografija, kuri tiksliausiai rodo, kaip kinta profesinės kalbos raiška. Tinkamai struktūrizuotame duomenyje su kitais integruotais šaltiniais galėtų sutilti žymiai daugiau bibliotekinių profesinės kalbos reiškinių: simboliai, vardai, terminai, terminų atitikmenys, terminų junginiai, santrumpos, sinonimai, kontekstai, šaltiniai, terminų autoriai, specialieji kitų kalbų atitikmenų, formų, vartojimo statuso ir kiti rodikliai, būtini terminų vartosenos analizei. Be to, duomenynas padėtų kompleksiskai išspręsti termino ir terminų junginio pateikimo problemą, kuri kitose terminologinėse priemonėse, pavyzdžiui, žodynuose ar standartuose yra sunkiai išsprendžiama, o yra būtina taisyklingai naujų terminų darybai ir kūrimui. Naujažodžiai suteikia daugiau kalbos pažinimo galimybių, o jų paplitimas bei reikalingumas nulemia vartosenos statusą, įtraukimo į norminius šaltinius poreikį.

Tarp daugiau kaip 260 000 (2022 gruodis) sutvarkytų ir aprobuotų įvairių sričių lietuvių kalbos terminų straipsnių rinkinių [Lietuvos Respublikos Terminų banke](#) galima rasti taip pat ir komunikacijos, informacijos ir kompiuterijos, švietimo, mokslo ir kultūros srityse vartojamų bibliotekinių terminų su atitikmenimis anglų, ispanų, italų, latvių, lenkų, lotynų, portugalų, prancūzų, rusų ir vokiečių kalbomis. Lietuvos Respublikos terminų banką kuria, jo veikimą, nuolatinę priežiūrą ir duomenų atnaujinimą užtikrina Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Šio terminų banko paskirtis užtikrinti nuoseklų sunormintų lietuvių kalbos terminų vartojimą, ypač Lietuvos Respublikos teisės aktuose, tad jis yra pagrindinis bibliotekinių dalykinės ir mokslinės komunikacijos.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Terminologijos pakomisė vertina terminų žodynus, leidyklų teikiamų bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo(si) vadovėlių terminus, teisės aktų projektų rengėjų teikiamas tuose projektuose apibrėžtas sąvokas ir jas įvardijančius terminus, Lietuvos standartizacijos departamento teikiamus terminų standartų projektus, remia terminų žodynų leidybą, rengia jų vertinimo metodikas ir kitas terminologinės konsultacijas. Tarp jų patogiu naudotis nuolat pildoma [Kalbos konsultacijų banko](#) duomenų baze.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos

KONSULTACIJŲ BANKAS

Pradžią > Konsultacijos

feisbukas, tviteris, instagramas, skaipas

Ar galimi vartoti adaptuoti simbolinių pavadinimų „Facebook“, „Twitter“ variantai *feisbukas, tviteris*?

Taip, galimi.

Labai paplitę nelietuviški simboliniai pavadinimai adaptuojami ir virsta bendriniais žodžiais (rašomi be kabučių ir mažąja raide), pvz.: **audi, mercedesas, boingas** ir pan.

Bendriniais žodžiais jau tapę ir socialinių tinklų pavadinimų „Facebook“, „Twitter“, „YouTube“ adaptuoti variantai – **feisbukas, tviteris, jutubas**. Kaip galimi sinonimai jie įrašyti ir į „Enciklopedinį kompiuterijos žodyną“, „Aiškinamąjį kompiuterijos terminų žodyną“, žr. svetainę [Raštija.lt](#)¹², bus įtraukti į „Bendrinės lietuvių kalbos žodyną“.

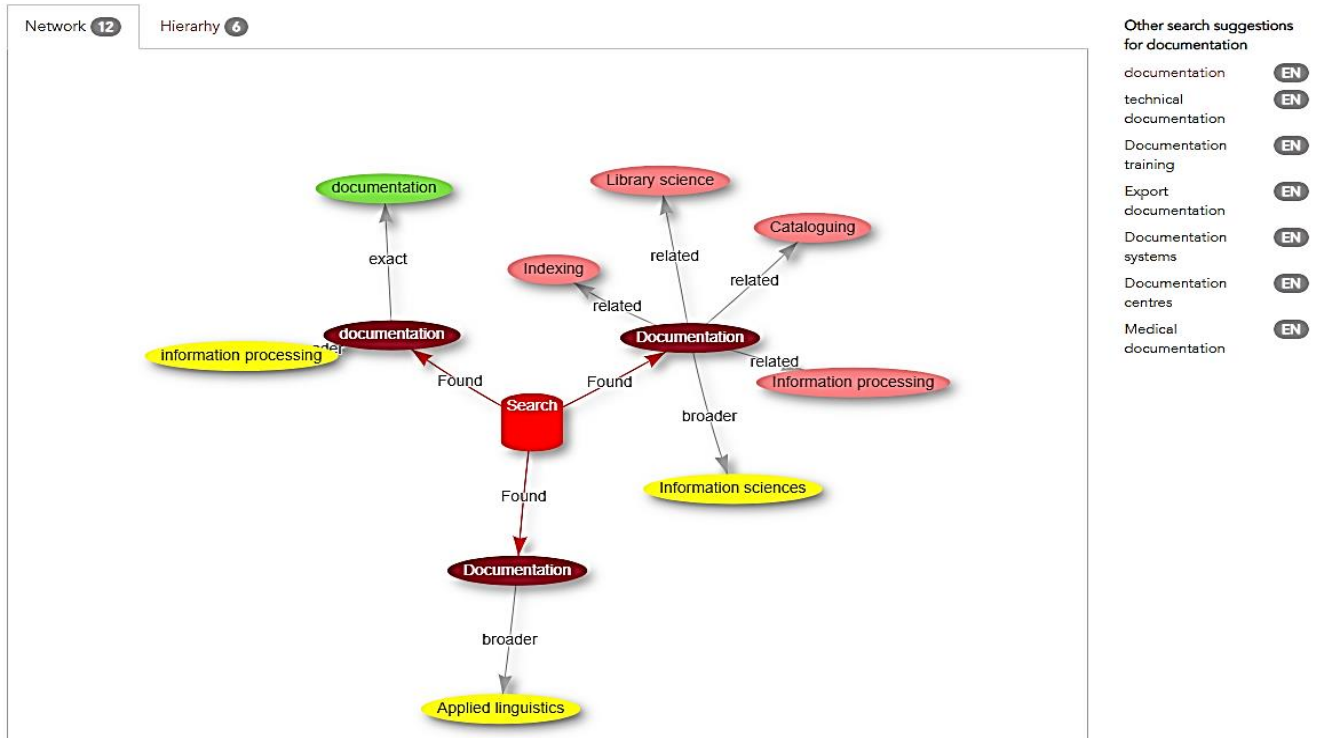
Galimi vartoti ir kiti adaptuoti plačiau paplitusių pavadinimų variantai: **instagramas, mesendžeris, skaipas** ir pan.

Dar žr. įrašą Google, gugas.

Dauguma lietuvių kalbos išteklių jau yra integruoti į bendrą suskaitmenintų lietuvių kalbos išteklių informacinę sistemą „[E. kalba](#)“, kurioje sukurtas ir pirmasis lietuvių kalbos žodžių prasminis tinklas bei naujos elektroninės paslaugos: paslauga „[E. sąvokos](#)“ (*Ekonomikos sąvokų ontologija, Kompiuterinės technikos ir jos dalių sąvokų ontologija* ir *Žmogaus anatomijos sąvokų ontologija*); „[E. rinkodaros](#)“ paslaugos: *Pavadinimas, Naudotojų užklausa analizė, Nuomonių analizė*; „[E. patarimai](#)“: *Žodžių darybos*

vedlys ir *Kalbos patarimai*. Lietuvių kalbos žodžių prasmių tinklas susietas su šiuo metu didžiausiu pasaulio semantiniais ryšiais susietu kalbos duomenų tinklu [WordNet](#). Lietuvoje sukurta [Kompiuterinės technikos ir jos dalių sąvokų ontologija](#), kurioje kalbos technologijų pagalba galime analizuoti apie tūkstančio sąvokų prasminius ir hierarchinius ryšius. Internete ir visur kitur (failuose, talpyklose, tinklalapiuose ir pan.) turime begalę kalbos duomenų, tačiau jie nėra susieti tarpusavyje. Siekiant prasmingų rezultatų, labai svarbu tuos duomenis atvaizduoti tam tikru bendru formatu. Jungiant tokio formato duomenis, per trumpesnę laiko tarpą, nei, pavyzdžiui, naudojant „Google“ paieškos variklį, įmanoma išgauti daug naudingos informacijos. Švietimo sektoriui lingvistinių susietųjų duomenų technologijos naudingos tuo, kad gali susisteminti ir pateikti labai aiškią informaciją apie konkretų objektą, pvz., grafinę žinių schemą, sukurtą pasitelkus lingvistinius susietuosius duomenis.

documentation EN

Integruotų lietuvių kalbos ir raštijos išteklių, produktų ir paslaugų interneto svetainėje [Raštija](#) taip pat galima rasti daug įvairių laikotarpių specialiosios terminijos žodynų : *Aiškinamasis kompiuterijos terminų žodynas*, *Anglų-lietuvių kalbų kompiuterijos žodynas*, *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. detali paieška leidžia pasirinkti išteklių, kalbą, leidimo metus, tam tikrą sritį ir šaltinio tipą, pvz., Frazeologizmų žodyną, girdėti [Lietuvių kalbos naujažodžių tartuvo](#) duomenis arba ieškoti terminų pagal jų darybos būdus, prasminius ryšius, naudoti Vilniaus universiteto turimus mašininio vertimo įrankius.

Europos Sąjungos susietųjų žodynų tinklo [EuroVoc](#) duomenų bazėje galima teminė paieška tezaure 24 ES kalbomis. Bibliotekų, dokumentavimo ir informacijos sričių terminai susisteminti skyriuose: Dokumentacija (*Documentation*), Informacija ir informacijos apdorojimas (*Information and Information processing*), Informacijos technologija ir duomenų apdorojimas (*Information technology and data processing*). Šis sisteminis tezasauras, kurio terminų sąrašus Lietuvoje pildo įvairių sričių specialistai, o svarsto – Valstybinė lietuvių kalbos komisija, yra itin svarbus, nes pagal jį sisteminami Lietuvos Respublikos Seimo Informacijos sistemos dokumentai, Lietuvos Respublikos teisės aktai. Pasirinkto termino bus ieškoma ne tik dokumentų pavadinimuose, bet ir daugiakalbiuose tekstuose, o duomenys filtruojami pagal metus, institucinius rinkinius ir dokumentų tipus.

Naršyti

ES institucijos

EuroVoc

EuroVoc

„EuroVoc“ – tai ES daugiakalbis daugiadalykis tezaurus (žodynas). Jame yra raktažodžiai, suskirstyti pagal 21 sritį ir 127 posritis, naudojamas „EUR-Lex“ dokumentų turiniui aprašyti.

Naršykite ES teisės ir susijusių dokumentus (teisės aktus, parengiamuosius dokumentus, tarptautinius susitarimus, pranešimus apie teismų praktiką, parlamentarų klausimus ir t. t.) pagal sritis ir posritis.

Daugiau apie EuroVoc [↗](#)

biblioteka

Filtruoti

ŠVIETIMAS IR RYŠIAI

dokumentacija

informacinė paslauga

- [NT1 garso įrašų biblioteka](#) [Q](#) Paieška
- ▣ [NT1 biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 vaikų biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 nacionalinė biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 viešoji biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 mokslinė biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 universiteto biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 virtualioji biblioteka](#) [Q](#) Paieška
  - [NT2 parlamento biblioteka](#) [Q](#) Paieška
- [NT1 mediateka](#) [Q](#) Paieška
- [NT1 videoteka](#) [Q](#) Paieška

Nuo 2007 m. visuomenė gali naudotis Sąveikiosios terminologijos Europai projekto [IATE](#) (*Inter-Active Terminology for Europe*) terminų baze. Joje sukaupti visų ES institucijų vertimo raštu tarnybų terminijos ištekčiai, ir tai viena didžiausių terminų bazių pasaulyje, kurioje jau virš 8 milijonų terminų 24 oficialiosiomis ES kalbomis. Vidutiniškai per savaitę bazė papildoma keliais tūkstančiais terminų, registruojama daugiau kaip vienas milijonas užklausių, pataisoma ar patikslinama dešimtys tūkstančių terminų. Terminų paieška atliekama pasirinkus originalo ir vertimo kalbą. Taip pat galima ieškoti termino, santrumpos, žodžių junginio, frazės, kontekstinės informacijos, pateikiamos sisteminės ir kryžminės nuorodos. Didžiausia bibliotekininkystės terminų koncentracija skyriuose: *Švietimas ir ryšiai* (*Education and Communication*), nes ši duomenų bazė susieta su *EuroVoc* tezauru. Taip pat patogi terminų paieška specialiuose terminų rinkiniuose: Terminai pateikiami su apibrėžimais ir itin naudinga kontekstine informacija: kas ir kada terminą pateikė ar pakeitė, nurodomas apibrėžties šaltinis, pastabos ir patikimumo vertinimo žymos, sukurta patogi terminų paieškos rezultatų spausdinimo sąsaja.

Bibliotekininkų profesinė kalba – tai dalykinėje srityje vartojama kalba, kurios ypatybė yra specifinės raiškos priemonės, t. y. ne tik terminija, bet ir frazeologija, stilistiniai bei sintaksiniai bruožai. Juos geriausiai atspindi tikslūs ir išsamūs kalbos duomenų tyrimams skirti tekstynai. Svarbiausias teksto ir tekstyno skirtumas yra skirtinga jų struktūra: tekstas yra ištisinis, rišlus ir vientisas (turi pradžią, vidurį ir pabaigą), o tekstynas neturi vientisos struktūros, jo pradžia ir pabaiga atsitiktinė ar kompiuterio sumodeliuota. Tekstynai gali apimti bendresnę ar siauresnę kurią nors dalykinę sritį, pvz., bibliotekininkystę, katalogavimą ir pan.; gali apimti tik tam tikro laikotarpio ar šaltinio medžiagą, pvz., tam tikrų periodinių leidinių, mokslinių publikacijų nuo 2001 metų tekstus ir pan. Tekstynai tiksliai fiksuoja kalbinę situaciją ir gali būti labai universaliai panaudojami kaip citavimo šaltiniai, bibliometrinei analizei arba kaip tolesnės lingvistinės analizės ar terminologijos darbo šaltiniai. Vytauto Didžiojo universiteto kompiuterinės lingvistikos centre yra sukauptas didžiausias tekstynų rinkinys [Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne](#) yra 140, 9 mln. žodžių ištisų tekstų rinkinys, tarp kurių yra ir bibliotekininkams aktualių mokslo darbų (pvz., „Informacijos mokslai“, „Knygotyra“) ir kitų leidinių tekstai. Todėl jis gali būti naudojamas kaip enciklopedinis arba kontekstinis žodynas, naudingas ieškantiems autentiškos profesinės kalbos pavyzdžių. Tekstynose registruojami tekstai aprašomi pagal tokius požymius: tipas (pvz., negrožinė literatūra, humanitariniai arba socialiniai mokslai, informacija, knygotyra), sritis (pvz., mokomoji – vadovėliai, metodinės ir kitos mokymo priemonės). Registruojant nurodoma svarbiausia bibliografinė informacija: autorius, teksto pavadinimas, išleidimo metai, leidykla.

Tekstyno dalis	Iš viso žodžių	Užklausa	Pavartojimo skaičius	Analizuojamų šaltinių žodžių skaičius
Grožinė literatūra	15765554	biblioteka	110	846843
Negrožinė literatūra	19322341	biblioteka	234	733465
Administracinė literatūra	13625715	biblioteka	142	566092
Publicistika	86497837	biblioteka	1024	371408
Sąlytinė kalba	447396	biblioteka	2	3282
Iš viso	140921288	biblioteka	1512	2521090

Tekstynai padeda atskleisti ir apskaičiuoti ypatingus profesinės kalbos leksinės raiškos dėsniumus, tarp jų autentiškumu išsiskiria sąlytinės kalbos tekstynai. Štai [Radijo ir TV kalbos tekstynas](#) 63 val. trukmės laidų ar jų fragmentų išrašuose su pažymėtais tyrimui svarbiais kalbos bruožais, laidų žanrais, kalbėtojų tipais, rasime užfiksuotus ir mūsų profesinės terminijos vartojimo, tarties pavyzdžius, svarbius konteksto vertinimui duomenis.

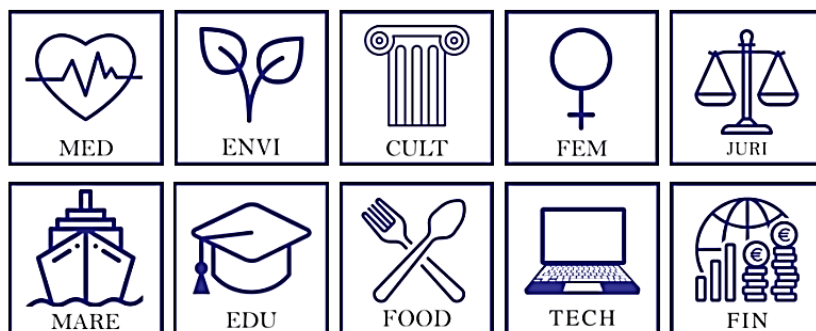
Bibliotekininkams gali būti aktualus [Lietuvių mokslo kalbos tekstynas](#) (Corpus Academicum Lithuanicum – CorALit), kuriame apie 9 mln. žodžių, surinktų iš klasifikuotų mokslinių tekstų : humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų, taip pat praverstų kol kas tik pradėti kurti dvikalbiai ar daugiakalbiai tekstynai, tačiau jų turime dar labai nedaug (apie tai Jonė Grigaliūnienė [Tekstynai ir vertimai. Tekstynų naudojimas verčiant – vis dar akademinė prabanga?](#)).

Be to, atsižvelgiant į bibliotekininkų profesinės terminijos vertimo aktualijas ir šio sudėtingo darbo rezultatų optimizavimo bei viešinimo poreikius, galėtų būti kuriamas bei plėtojamas specializuotas frazynas ypatingoms kitų kalbų vertimo patirtims fiksuoti. Šiuo metu bibliotekininkams aktualiausias vertimo iš anglų kalbos konstrukcijos, metaforos, profesinis žargonas, daugiareikšmiai žodžiai ir kiti

gramatiniai junginiai, kurie jau buvo profesionaliai išversti, tačiau į žodynus, standartus, kitus publikuotus šaltinius taip ir nepateko. Juos sunku identifikuoti ir bendruose automatizuoto vertimo įrankių kontekstuose su itin kontraversiškais vertimų pavyzdžiais. Tokiais atvejais praverstų į frazyną įtraukti ir neteiktinų, kituose šaltiniuose pastebėtų vertimų, kaip tai yra padaryta [Kompiuterinės leksikos frazyne](#). Jame dauguma frazių paimtos iš sąsajos su kompiuteriu, programinės įrangos vertimų realiųjų, kurias galima laikyti apibendrintais vertimo pavyzdžiais.

Naujos informacinės ir ryšių technologijos ne tik sudaro sąlygas rinkti, saugoti, analizuoti skleisti ir dalintis sukauptais terminologijos duomenimis vis efektyvesniais, patogesniais bei pigesniais būdais, bet ir suteikia plačias bendradarbiavimo galimybes tarptautinių terminologijos tinklų projektuose bei mokymo programose, pvz., [International Network for Terminology: Europos kalbos išteklių koordinavimas: Daugiakalbės Europos rėmimas \(European Language Resource Coordination\)](#), tarptautinis projektas [Terminologija be sienų \(Terminology without borders\)](#), sutelkęs įvairių šalių besimokantį jaunimą ir ekspertus bendram kalbos duomenų kūrimui.

TERMINOLOGY WITHOUT BORDERS

Europos Parlamento terminologijos koordinavimui skirtoje interneto svetainėje [TermCord](#) sutelkta daugiakalbė žinių ir išteklių sistema bei registruojami tarptautiniai renginiai, projektai, rengiamos kitos apžvalgos, pvz., renkamas savaitės terminas (*IATE term of the week*) visomis Europos Sąjungos kalbomis.

Lietuvių terminologijos ir terminografijos tyrimus, įvairių sričių lietuvių terminijos funkcionavimo visuomenėje analizę ([Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai](#)) ir rekomendacijas terminografijos bei mokslo kalbos klausimais ([Administracinės kalbos aktualijos](#)), ([Kanceliarinės kalbos patarimai](#)) teikia Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro specialistai. Kalbos instituto [Terminologijos centras](#) kas dvejus metus rengia tarptautines mokslines terminologijos konferencijas *Moksliniai, administraciniai ir edukaciniai terminologijos lygmenys*, seminarus, leidžia tarptautinį lietuvių ir bendrosios lingvistinės terminologijos žurnalą [Terminologija](#), bendradarbiauja su [Infoterm](#) (Tarptautinis terminologijos informacijos centras, International Information Center for Terminology), kitomis tarptautinėmis kalbos tyrėjų organizacijomis, dalyvauja Europos kalbų išteklių koordinavime (European Language Resource Coordination, ELRC) iniciatyvose, dalinamasi seminarų medžiaga (Prieiga per internetą: <https://lr-coordination.eu/lithuania3rd>).

Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio tenka skirti ne tik terminijos duomenų analizei, kūrimui, tvarkymui, norminimui, modeliavimui, technologinei plėtrai, bet ir jų efektyviam viešinimui. Šiais tikslais parengtos paskaitos [Bibliotekininkų profesinės terminijos išteklių](#) ir [Terminologijos duomenų bazių apžvalga](#). Siekiama, kad šiuo metu didžiaja dalimi jau standartizuota bibliotekininkystės terminija taptų taip pat nuosekliai ir tinkamomis formomis viešinama, toliau analizuojama ir kuriama, randant tiesiogines sąsajas su vartotojais. Nors sukurto produkto sklaida yra paprastai galutinė ir baigiamoji bet kurio tyrimo dalis,

šiuolaikinės technologijos lemia, kad bet kurios išmaniosios informacinės sistemos grindžiamos tiesioginėmis sąsajomis su vartotojais, jų bendradarbiavimu ir tolesne įtaka visos sistemos raidai.

Terminologijos paslaugų ir produktų įvairovė skatina kūrybiškai mąstyti. Terminų išteklių būtini tiek naujos informacijos įsisavinimui, tiek ir retrospektyviam jos turiniui atskleisti, tačiau esminis jų bruožas – tikslus informacijos ir turinio perteikimas bet kuria kalba. Šiuo metu Nacionalinėje bibliotekoje kuriami skaitmeniniai specialios terminijos išteklių turi geras perspektyvas būti susieti su kitomis kuriamomis terminologinių duomenų bazėmis, jie gali būti integruoti į įvairias informacijos sistemas, panaudojami įvairiuose moksliniuose tyrimuose ir edukacinėje veikloje. Daug dirbame, kad daugiakalbiuose informacinių sistemų duomenyse mūsų profesinė veikla būtų identifikuojama gražia ir taisyklinga lietuvių kalba. Terminologijos srityje intensyviai dirbama ne tik Lietuvos standartizacijos departamento komitete LST TK 47. *Informacija ir dokumentavimas*, tarpžinybinėje Terminologijos komisijoje, bendradarbiaujama su kitomis ekspertinėmis institucijomis: Valstybine lietuvių kalbos komisija, Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centru, dalyvaujama Lietuvių terminologijos forumo veikloje. Lietuvoje profesinės kalbos ugdymo kokybei reikšminga 2018 m. pradžioje pasirašyta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Lietuvos bibliotekininkų draugijos bendradarbiavimo sutartis, kurioje įtvirtinti bendri siekiai organizuojant Lietuvių kalbos dienas, diskusijas, seminarus, kitus renginius, gerinti profesinės kalbos sklaidos kokybę. Lietuvių kalbos, kalbotyros ir kalbos technologijų žinios gilinamos Nacionalinėje bibliotekoje veikiančiame [Kalbos klube](#).

Rengdami publikacijas Nacionalinėje bibliotekoje įvairiais terminologinio darbo klausimais, registruojame ir kitų Lietuvos ar užsienio autorių tyrimus (žr. bibliografijos sąrašą [Publikacijos](#)). Akivaizdu, kad bet kurios profesinės srities terminijos tyrimas yra perspektyvus profesinės savimonės ir savivokos formavimui, itin reikalingas naujų naudingų visuomenei terminologijos išteklių ir įrankių kūrimui. Terminijos vartotojų poreikių bei lūkesčių tyrimai turi sudaryti būtinąją bet kurios kuriamos sistemos dalį. Juk remiantis šiais duomenimis, galima kurti adekvačius terminologinius produktus: specializuotus pagal poreikį terminų, naujų terminų ar pasenusių ir nenaudojamų terminų sąrašus, aiškinamuosius ar verčiamuosius žodynus su pageidaujamų kalbų terminų atitikmenimis, įvairios apimties terminų standartus, terminų bazes ir bankus, enciklopedinius žodynus, žinių ontologijas, formuoti būtinus kalbos tyrimams tekstynus, frazynus ar kitokių formų duomenynus. Kviečiame visus naudotis ne tik jau sukauptais ir susistemintais įvairių šaltinių terminologiniais duomenimis, bet ir būtinai juos cituoti, vertinti bei pildyti ar tikslinti.

2022 m. gruodžio 30 d.

Parengė dr. Violeta Černiauskaitė

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos

Informacijos valdymo departamento

Bibliotekininkystės metodikos ir tyrimų skyrius

Vyriausioji tyrėja ekspertė

LST TK 47 *Informacija ir dokumentavimas* pirmininkė

Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius, Lietuva

Tel. +370 5 239 8671

El. p. violeta.cerniauskaite@lnb.lt